

AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ

VIII. Uluslararası

AFYONKARAHİSAR
ARAŞTIRMALARI SEMPOZYUMU

BİLDİRİ KİTABI

5-7 Nisan 2018

ISBN: 978-605-69123-3-7

AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ KÜLTÜR VE SOSYAL İŞLER MÜDÜRLÜĞÜ

Afyonkarahisar Belediyesi Adına Sahibi
Afyonkarahisar Belediyesi Başkanı

Mehmet ZEYBEK

Genel Yayın Yönetmeni

Süleyman KARAKUŞ

Editör

İhsan AKAR

Grafik-Tasarım

Ramazan GÖLCÜK

Bu eser e-kitap olarak yayınlanmıştır.

ISBN: 978-605-69123-3-7

Yayımlanan metin ve görsellerdeki tashih ve yazım yanlışları yazarların sorumluluğundadır.

Eserde yayımlanan bildiri metinlerinde ileri sürülen görüşlerin ilmî ve hukukî sorumluluğu bildiri sahiplerine aittir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Her hakkı saklıdır.

TAKDİM

Afyonkarahisar Belediyesi'nin önemli kültürel çalışmalarından birisi olan Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumunun sekizincisi, 5-7 Nisan 2018 tarihleri arasında düzenlenmişti. 10-11 Mayıs 1990 tarihinde rahmetli Belediye Başkanlarımızdan Mehmet Sami Hancıoğlu'nun himayesinde ilk kez yapılan Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu geçmişi oldukça eski bir etkinlik.

Bugüne kadar yedi kez yapılan Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu'nun sekizincisine 14'ü yabancı toplam 182 bilim insanı, akademisyen ve uzman tarafından 156 bildiri sunuldu. Bildirilerin 42'si tarih, 33'ü edebiyat, 32'si halkbilimi, 14'ü sanat, 13'ü coğrafya, 10'u müzik, 5'i eğitim, 4'ü ekonomi ve 3'ü turizm içerikli.

Geçmişte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış kadim şehrimiz Afyonkarahisar'a ait tarihsel değerleri, kültürü, edebiyatı ve folklorik yapısı ile sahip olduğu zenginlikleri kitap haline getirmek hamdolsun bize nasip oldu. Sunulan bildirilerin kitaplaştırılmasının sempozyumu daha da değerli kıldığına inanıyorum.

Kitabımızda şehrimizin sosyal yaşamı, tarihi mekânlarımızı, örf ve adetlerimizi, tarihte yaşanmış olayları ve her yönüyle tarihimizi bulabilirsiniz.

28 yıl sonrasında 8. kez düzenlenen Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu inanıyorum ki siz değerli hemşehrilerimize ışık tutacaktır.

Türk Milleti olarak bizleri bir arada tutan değerler; tarihimiz, kültürümüz, sanatımız, dilimiz, edebiyatımız ve sahip olduğumuz tüm zenginliklerimizi ayrıntıları ile öğrenmek ve geleceğe taşımak en önemli görevlerimiz arasında olacaktır.

Bu vesileyle 8. Uluslararası Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu himaye eden Orman ve Su İşleri eski Bakanımız Prof. Dr. Veysel Eroğlu'na, Valimiz Mustafa Tutulmaz'a, İl Genel Meclisi Başkanımız Burhanettin Çoban'a, Afyon Kocatepe Üniversitemize, Sempozyumun Düzenleme ve Yürütme Kurulu üyeleri; Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu Başkanı Prof. Dr. İrfan Ünver Nasrattınoğlu'na, Prof. Dr. Gülsün Parlar, Afyon Kocatepe Üniversitesi Öğretim Üyeleri; Prof. Dr. Uğur Türkmen, Prof. Dr. Ahmet Altıntaş, Doç.Dr. İsmail Hakkı Nakilcioğlu ve Doç. Dr. Mehmet Sarı'ya ve bilim adamlarımıza katkılarından ve emeklerinden dolayı teşekkür ediyorum.

Mehmet ZEYBEK
Afyonkarahisar Belediye Başkanı

İÇİNDEKİLER

AFYONKARAHİSAR'DA İDEALİST BİR ÖĞRETMEN: EFLATUN CEM GÜNEY VE TAŞPINAR YAZILARI.....	1
DİL İNKILABI VE TAŞPINAR DERGİSİ.....	9
TAŞPINAR DERGİSİ'NİN İKİNCİ DÖNEMİ (1963 1968) ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	20
AFYONKARAHİSAR HALKEVİNİN YAYIMLADIĞI TAŞPINAR DERGİSİNDE FOLKLOR.....	25
AMERİKALI MİSYONER HENRY JOHN VAN LENNEP'E GÖRE 1864 YILINDA AFYONKARAHİSAR.....	35
AFYONKARAHİSAR'IN 1864 ACCORDİNG TO HENRY JOHN VAN LENNEP AN AMERİCAN MISSIONARY.....	35
AFYONKARAHİSAR KADINANA SUYU.....	45
MİSYONER JOSIAH BREVER'İN GÖZÜNDEN 1830'LU YILLAR AFYONKARAHİSAR'I.....	55
BALMAHMUT FRİG KAYA MEZAR ODASI.....	61
ARKEOLOG AHMET TOPBAŞ.....	75
DAĞLIK FRİGYA ANITLARI,TAHRİBATLARI VE HASSASİYETLERİMİZ.....	85
BİR KELÂMİKİBAR: EDİP ALİ BAKI.....	112
DEDE KORKUT HİKÂYELERİ KAHRAMANI BASAT'IN AFYONKARAHİSAR VARYANTI: ARSLAN ALİ MASALI MI?.....	120
TASAVVUFİ BİR TERİM OLAN "İBNÜ'L-VAKT" MEFHUMUNUN ASKERİ MUHAMMED DİVÂNINDAKİ KULLANIMI.....	127
AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ KÜLTÜR YAYINLARINDAN ÇIKMIŞ ESERLERİN TANITIMINA DAİR BİR ÇALIŞMA.....	137
ALİ İHSAN (SÂBİS) PAŞA'NIN HAYATI ETRAFINDA AFYONKARAHİSAR'DA OLUŞAN EFSANELER.....	149
AFYONKARAHİSAR İLİ AĞIZLARINDA ŞAHİS ADLARINDA SES DEĞİŞMELERİ.....	158
AFYON'DA BİR ARA NESİL ŞAİRİ: ADANALI ZİYA.....	178
AFYONLU BİR OSMANLI AYDINI: TASAVVUF ŞAİRİ, HATTAT, MÜDERRİS ŞEYH HACI HÜSEYİN FİKRİ EFENDİ.....	188
ADANALI ZİYÂ'YI ANLAMAK.....	199
YOKLUKTAN YOKSULLUĞA BİR PORTRE: YOKSUL DERVİŞ VE İDEAL İNSAN TASAVVURU.....	216
HARÂBİ'NİN (CİLOĞLU DELİ BEKİR) ŞİİRLERİNDE HİCİV.....	227
AFYONKARAHİSAR YÖRESİ HALKBİLİMİ ÜRÜNLERİNDE ESKİ TÜRK İNANÇLARININ İZLERİ.....	233
İSMAİL HIZAL HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....	244
KENT MÜZELERİNİN AKADEMİK UNSURLARI: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ.....	258
AFYONKARAHİSAR BAŞMAKÇI HİLAL (CUMA) CAMİİ VE KALEMİŞİ BEZEMELERİ.....	272
ANTİKÇAĞ'DA SYNNADAKENTİ.....	281
EMEVİLER DÖNEMİ İSLAM-BİZANS MÜCADELESİ BAĞLAMINDA AKROİNON/ AKROİNOS VE HAVALİSİ.....	290
XIX. YÜZYIL AZERBAYCAN VE OSMANLI İŞLEMELERİNİN MUKAYESESİ.....	296
DÜĞÜN GELENEKLERİ: KARŞILAŞTIRMA VE BENZERLİKLERİ.....	308
AFYONKARAHİSAR HASIR DOKUMACILIĞI.....	317
AFYONKARAHİSAR GELENEKSEL KADIN GİYSİLERİNDE EL DOKUMASI	

ÖNLÜKLER.....	328
AFYONKARAHİSAR'IN BAYAT İLÇESİ KİLİM DOKUMA ATÖLYESİNDE KULLANILAN EL EĞİRMESİ VE DOĞAL BOYALI İPLİKLER.....	335
LİSE ÖĞRENCİLERİN DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ PROGRAMINA YÖNELİK TUTUMLARI.....	348
ŞEHİR-FELSEFE İLİŞKİSİ.....	365
DİN ÖĞRETİMİNDE MİZAH YÖNTEMİNİN KULLANIMI.....	372
MANDALANIN SÜREKLİ KAYGI DÜZEYİNİ AZALTMADAKİ ETKİSİNİN DENEYSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ: ÇAY MESLEK YÜKSEKOKULU ÖRNEĞİ.....	385
AFYON'DAN AVRUPA'YA TAŞINAN KÜLTÜR MİRASI: EMİRDAĞ TÜRKÜLERİNİN GENT YOLCULUĞU.....	393
KÜLTÜRLER ARASI İLİŞKİLERİN ANA KAYNAĞI OLARAK TÜRK HALK EDEBİYATININ VE HALK BİLİMİNİN KONUMU VE ÖNEMİ ÜZERİNE.....	394
AFYONKARAHİSAR'IN ÇAY İLÇESİNİN GELENEKSEL TÜRK KÜLTÜR MİRASI İÇİNDEKİ YERİ.....	395
AFYONKARAHİSAR'IN ANTİK ÇAĞ ÖYKÜLERİ.....	396
İÇ BATI ANADOLU AĞIZLARI İÇİNDE "AFYONKARAHİSAR" AĞZININ ÖNEMİ.....	409
TÜRKİYE KÜTÜPHANELERİNDE ELYAZMASI VE MATBÛ ESERİ OLAN AFYONKARHİSARLI BİLGİNLER.....	414
AKRABA DİLLERİNDE TERCÜME PROBLEMLERİ (AZERBAYCAN VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖRNEĞİNDE).....	425
"ARZU-KAMBER" HİKAYESİNİN TÜRKİYEDE, AZERBAYCANDA VE ORTA ASYADA YAYINLARI ÜZERİNE.....	427
AFYONKARAHİSARLI KADINLARIN HAYATIN DÖNÜM NOKTALARIYLA İLGİLİ BAZI İNANIŞLARI VE UYGULAMALARI (MERKEZ, SANDIKLI, SİNANPAŞA VE ŞUHUT ÖRNEKLERİ).....	452
AFYONKARAHİSAR'DA KARACAAHMET, HAYRANVELİ VE HASAN BASRİ YATIRLARI ETRAFINDAKİ SAĞALTIM UYGULAMALARI VE BU UYGULAMALARIN DAYANAĞI.....	463
KKTC'DE YAŞAYAN KARAMAN TÜRKLERİ VE KÜLTÜRLERİ.....	471
AFYONKARAHİSAR BİLMECELERİ'NDE İNANÇ VE DİNİ DUYARLIK.....	472
SANDIKLILI ŞEYH HASAN HAMDİ EFENDİ VE AİLESİ.....	478
AFYONKARAHİSAR MEVLEVİ GELENEĞİNİN SON TEMSİLCİLERİNDEN LEMAN OKYAR (LEMAN SULTAN)'IN HAYATI VE KİŞİLİĞİ.....	493
ONE OF THE LAST REPRESENTATIVES OF AFYONKARAHİSAR MEVLEVI TRADITION, LEMAN OKYAR'S (LEMAN SULTAN) LIFE AND PERSONALITY.....	496
AFYON OKUTMA VE YARDIM CEMİYETİ FAALİYETLERİ.....	505
EDİP ALİ BAKI'NIN HALK TARİHİ ARAŞTIRMALARI VE "ESKİ ZAMANLARDA AFYON'DA YAŞAYIŞ".....	506
AFYONKARAHİSAR'DA SANDUKA TİPİ MEZAR TAŞLARI.....	510
AFYONKARAHİSAR'DA FUTBOL ANTRENÖRLÜĞÜ.....	521
AFYONKARAHİSARLI NÜKTEDANLARIN BAŞKALARINA BAĞLANAMAZ NÜKTELERİ.....	532
ANADOLU'DA DÜLDÜL İZİ/DÜLDÜL ÖZÜ EFSANELERİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ.....	538
İKİ ŞEHİR İKİ EFSANE ORTAK TİP: SARIKIZ.....	539

AFYONKARAHİSAR MASALLARINDAKİ KELOĞLAN TİPİ ÜZERİNE MUKAYESELİ BİR DEĞERLENDİRME.....	548
TÜRKÜN SUSMAYAN SESİ BAHTİYAR VAHABZADE’NİN SANDIKTAN SESLER ESERİNDE SOVYETLER VE TÜRK DÜNYASI KONUSU.....	550
VAHDET-NAME’DE HAYRET KAVRAMI.....	561
AFYONKARAHİSAR FELSEFE KÜLTÜRÜNÜN İMKÂNI VE ESİRÜDDİN EBHERİ ÖRNEĞİ.....	566
DİNARLI EĞİTİMCİ ŞAİR MENDERES HOCA’NIN ŞİİRLERİ VE ŞİİRLERİNDE TEMALAR.....	572
AFYON İLİ DAZKIRI İLÇESİ GELENEKSEL TÜRK ASILLI GÖÇMEN KADIN GİYİMİ.....	586
AFYONKARAHİSAR AĞZINDA KADIN VE ERKEK CİNSİYETİNE YÖNELİK ARGO SÖYLEMLER.....	587
AFYONKARAHİSAR’DA NUR DERGİSİ VE HALK KÜLTÜRÜ TARİHİMİZDEKİ YERİ.....	595
AFYONKARAHİSAR’IN KÜLTÜREL ZENGİNLİĞİNE KAFKASYA KATKISI.....	596
ANLATILARIN İZİNDE AFYONKARAHİSAR SULARI.....	613
AFYONKARAHİSAR İLİ DOĞALTAŞ POTANSİYELİ.....	614
SEYDİLER (AFYONKARAHİSAR) VE ÇEVRESİNİN JEOTURİZM ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	615
AFYONKARAHİSAR’DA BAĞ VE ÜZÜM.....	631
AFYONKARAHİSAR-EMİRDAĞ GÜLNAZİK AĞIT-TÜRKÜSÜ VE VARYANLARI.....	643
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AFYONKARAHİSAR İLİ TÜRK MÜZİĞİ AMATÖR KORO VE TOPLULUKLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	654
EMİRDAĞ TÜRKÜLERİNİN EZGİSEL YAPILARI VE EDEBİ METİNLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	661
EMİRDAĞ TÜRKÜLERİNDE “GABA HAVA”.....	665
AFYONKARAHİSAR ÇEVRESİNİN DOĞAL HALOFİTİK VE JETASYONU VE TOPRAK İLİŞKİSİ.....	673
KAPADOKYA’YA ALTERNATİF AFYONKARAHİSAR FRİGYA SEYDİLER PERİBACALARI JEOMORFOSİTİ.....	679
AFYONKARAHİSAR İL MERKEZİ ÇEVRESİNDEKİ BAZI TARİH ÖNCESİ DÖNEM YERLEŞMELERİNİN HARİTALANMASI.....	680
KENTSEL AÇIK-YEŞİL ALANLARIN KENT EKOSİSTEMİNDEKİ ROLÜ, AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ.....	693
AFYONKARAHİSAR İNANÇ TURİZMİ KAPSAMINDA OSMANLIDAN GÜNÜMÜZE CAMİLER.....	702
GELENEKSEL AFYONKARAHİSAR EVLERİ KAPILARININ METAL SÜSÜ ‘ŞIKKIRAK’.....	713
AFYONKARAHİSAR İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN KÜLTÜREL DERNEKLERİN ŞEHRİN KÜLTÜR ENDÜSTRİSİNE ETKİLERİ.....	723
AFYONKARAHİSAR ULU CAMİİ.....	724
ESKİŞEHİR ŞAİRLER DERNEĞİ ÜYESİ EMİRDAĞLI ŞAİRLER VE ŞİİRLERİNDE EMİRDAĞ.....	726
BURHANETTİN ÇİL’İN ESERLERİNDE EMİRDAĞ’DA YAŞAM.....	739
ÇOK YÖNLÜ BİR AFYONKARAHİSAR BEYEFENDİSİ: “HÂFİZ-I KÜTÜB” BEKİR SIDKI SENCER.....	750
AFYONKARAHİSAR YÖRESİNDEN DERLENEN ATASÖZLERİNDE METAFORLARIN İŞLEYİŞİ.....	760
YAKINÇAĞ’DA AFYONKARAHİSAR-(KARAHİSAR-I SAHİB SANCAĞI) ERMENİLERİNDE	

MESLEK ANLAYIŞI VE GELİŞİMİ.....	765
SOSYAL SERMAYE KAVRAMI BAĞLAMINDA BAŞMAKÇI İLÇESİ ÜZERİNE ARAŞTIRMA.....	776
DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE AÇILAN ÇİMENTO FABRİKASININ AFYONKARAHİSAR’A ETKİSİ.....	782
MÜZİK EĞİTİMİNDE ÇEVREDEDEN EVRENE İLKESİNİN GERÇEKLEŞMESİNDE KONSERVATUVARLARIN ROLÜ.....	789
AKÜ DEVLET KONSERVATUVARININ ŞEHRİN MÜZİK KÜLTÜRÜNE KATKILARI VE AFYON İLİNDE YAŞAYAN BİREYLERİN KONSERVATUVAR ALGILARININ İNCELENMESİ.....	806
ORİJİNAL BİR ÇÖLOVASI TÜRKÜSÜ.....	820
TRT REPERTUARINDA YER ALAN AFYONKARAHİSAR TÜRKÜLERİNİN MÜZİKAL VE EDEBİ UNSURLARININ İNCELENMESİ.....	824
BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI’NDA AFYONKARAHİSAR ESİR KAMPI’NDAKİ ESİRLERİN HABERLEŞMELERİ.....	840
MİLLİ MÜCADELE’DE AFYONKARAHİSAR SANCAĞI MÜFTÜLERİ.....	850
MUFTİS OF AFYONKARAHİSAR PROVINCE IN NATIONAL STRUGGLE.....	850
İNGİLİZ BASININDA BÜYÜK TAARRUZ.....	862
AFYONKARAHİSAR MİLLİETVEKİLİKOÇZADE’NİN MİLLİ MÜCADELE’DEKİ SOSYALİST FAALİYETLERİ.....	871
KARAHİSAR-I SÂHİB AYÂNI TURUNÇZÂDE DEDE MUSTAFA BEY VE MUHALLEFÂTI.....	881
OSMANLI MİSAFİR VE MİSAFİRHANELERİ AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ.....	894
KARAHİSAR-I SAHİB SANCAĞI MÜFTÜSÜ HÜSEYİNZADE ES-SEYYİD ABDULLAH VEHBİ EFENDİ VE DAĞ MEDRESESİ.....	895
ARŞİV VESİKALARINA GÖRE: 16. ASIRDA ŞUHUT KAZASI.....	904
AFYONKARAHİSAR’DA YAPILAN FAKLI ORTAMLARDA RADON KONSANTRASYONU BELİRLEME ÇALIŞMALARI.....	935
AFYONKARAHİSAR KÖMÜR POTANSİYELİ VE YENİ KÖMÜR ARAMALARI İLE SAHA GELİŞTİRME PROJELERİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	936
1898 YILINDAN KARAHİSAR – İ SAHİP SANCAĞINA GENEL BİR BAKIŞ.....	941
AFYON ALEVİLERİ, COĞRAFİ DAĞILIM VE NÜFUS YAPISI.....	943
AFYONKARAHİSAR VE KONYA EFSANELERİNDE KEMİKLERDEN DİRİLTME MOTİFİ.....	950
AFYONKARAHİSAR VE İRAN TÜRK BOYLARININ KÜLTÜREL BENZERLİKLERİ.....	955
AFYONKARAHİSAR’DA SAVAŞLARLA İLGİLİ ANLATILAN EFSANELERDE.....	956
AFYONKARAHİSAR YÖRESİNDE PAZAR DUASI RİTÜELİ: BAŞMAKÇI ÖRNEĞİ.....	965
AFYONKARAHİSAR ŞEHİR İKLİMİ.....	973
TOPOĞRAFİK, METEOROLOJİK VE KLİMATOLOJİK FAKTÖRLERİN AFYONKARAHİSAR ŞEHRİNDEKİ HAVA KİRLİLİĞİ ÜZERİNE ETKİLERİ.....	974
BİR BİYOLOĞUN GÖZÜYLE ANADOLU AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ.....	975
MİRYOKEFALON SAVAŞ YERİNİN COĞRAFİ REKONSTRÜKSİYONU İŞİĞİNDA SAVAŞ YERİNİN MUHTEMEL LOKASYONU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	976
“İRFAN ÜNVER NASRATTINOĞLU’NUN GAGAUZYA VE GAGAUZLARLA İLGİLİ	

ÇALIřMALARİ”.....	985
SOSYO-EKONOMİK AÇIDAN AFYONKARAHİSAR’DA GAYRİMÜSLİMLER (1840-1922).....	991
573 NUMARALI KARAHİSÂR-I SÂHİB ŞER’İYYE SİCİLİ 51-67 VARAKLAR ARASI BELGELERDE AFYONKARAHİSAR KÜLTÜRÜ.....	1000
İNANÇOĞLU ALİ BEY’İN AFYON KALESİNE HAPSEDİLME MESELESİ VE BEYLİĞİN SAHİB ATA OĞULLARI’NA İNTİKALİ.....	1008
AFYONKARAHİSAR İLİ KÜLTÜR VARLIKLARININ DİJİTAL OLARAK HARİTALANMASI.....	1015
SEMBOLLERİN İŞİĞİNDA AFYONKARAHİSAR.....	1024
AFYONKARAHİSAR’DAKİ ÖZEL VE TOPLU ULAŞIM ARAÇLARINDA ÇOCUKLARIN GÜVENLİK KOŞULLARI İLGİLİ HİZMETLERİN İRDELENMESİ.....	1025
AFYONKARAHİSAR KÜLTÜR TURİZMİ İŞİĞİNDA SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM İÇİN ALTERNATİF MERKEZLER.....	1026
“SİNEMADA MEKAN KULLANIMI BAĞLAMINDA 1960-1970 YILLARI ARASINDA AFYONKARAHİSAR’DA ÇEKİLEN ‘ÖFKE DAĞLARI SARDI’, ‘ÇATALLI KÖY’ VE ‘KUYU’ FİMLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME”.....	1038
YÜCEL ÇAKMAKLI’NIN TELEVİZYON FİMLERİNDE DİNİ VE MİLLİ UNSURLARIN KULLANIMI: “KÜÇÜK AĞA” ÖRNEĞİ.....	1045
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ SİNEMA VE TELEVİZYON BÖLÜMÜNDE ÖĞRENCİLER TARAFINDAN ÇEKİLEN AFYONKARAHİSAR KONULU BELGESEL FİMLERİN ETNOGRAFIK AÇIDAN İNCELENMESİ.....	1054
KUYU FİLMİ VE AFYONKARAHİSAR, TOPLUM, KADIN.....	1065
AFYONKARAHİSAR ŞEKERLEME SEKTÖRÜNDE KATMA DEĞERİ YÜKSEK ÜRÜN ÜRETİMİ İÇİN BİTKİSEL KAYNAKLARIN KULLANIMI.....	1076
AFYONKARAHİSAR’DA ÖRNEK BİR DOĞALTAŞ İŞLEME TESİSİ TOZ ATIKLARININ ENDÜSTRİYEL ÖNEMİ.....	1081
AFYON’DA YETİŞTİRİLEN SARI HAŞHAŞ TOHUMUNUN EZMESİNİ İÇEREN YENİ ÜRÜNLER.....	1086
TÜRKİYE’DE HAŞHAŞ EKİM YASAĞININ AFYON İLİ’NDEKİ SOSYO-EKONOMİK YANSIMALARI (1971-1974).....	1089
AFYONKARAHİSAR GELENEKSEL EVLERİNDEKİ TAVAN SÜSLEMELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	1101
YÜREĞİL KÖYÜ (AFYON-DAZKIRI) GELENEKSEL TÜRK EVLERİNİN AHŞAP SÜSLEMELERİNE BİR ÖRNEK: VELAHATTİN ŞENTÜRK EVİ.....	1110
AFYONKARAHİSAR/ DAZKIRI’DA BULUNAN HALI ÖRNEKLERİ ÜZERİNE.....	1120
AFYONKARAHİSAR KEÇECİLİĞİNDE UYGULANAN ÜÇ BOYUTLU ÜRETİM TEKNİKLERİ VE ÇAĞDAŞ TASARIMLARDA UYGULANABİLİRLİĞİ.....	1128
AFYONKARAHİSAR’IN ELEKTRİKLE TANIŞMASI.....	1141
BİR SOSYAL YARDIMLAŞMA ARACI OLARAK AFYONKARAHİSAR CAMİLERİNDE SADAKA TAŞLARI.....	1155
AFYONKARAHİSAR’DA KIPÇAK/KUMAN YERLEŞİMLERİNE DAİR BAZI TESPİTLER.....	1162
BELEDİYE YÖNETİMLERİNDE TEMİZLİK HİZMETLERİ VE AFYONKARAHİSAR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ.....	1172
AFYONKARAHİSAR’DA TARIM FAALİYETLERİNİN CUMHURİYET DÖNEMİ GELİŞİMİ.....	1185

ALİ İHSAN (SABİS) PAŞA’NIN AFYON MİLLETVEKİLLİĞİ.....	1204
BAŞKOMUTAN MUSTAFA KEMAL PAŞA’NIN YAZDIKLARINA GÖRE AFYONKARAHİSAR VE CİVARINDA BÜYÜK TAARRUZ HAREKÂTI ÖNCESİ YAPILAN HAZIRLIKLAR VE İLGİN SÜVARİ MANEVRASI.....	1215
TÜRK- YUNAN NÜFUS MÜBADELESİ SÜRECİNDE TASFİYE TALEPNAMELERİ’NE GÖRE AFYONKARAHİSAR’A YERLEŞTİRİLEN MÜBADİLLER.....	1227
AFYONKARAHİSAR’IN GASTRONOMİ ZENGİNLİĞİ VE SUNUMU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	1236
ÇOCUKLARIN AFYON’A AİT GELENEKSEL GIDALARLA İLGİLİ BESLENME TERCİHLERİ.....	1241
AFYONKARAHİSAR İLİ EV EKMEĞİ YAPIMI VE KULLANILAN GEREÇLER.....	1242
SOSYO-KÜLTÜREL ALGI TESPİTİ AÇISINDAN KIRGIZ TÜRKÇESİNDE HAYVANLARLA İLGİLİ DEYİMLER.....	1252
TÜRKMENLERDE “YOL” KAVRAMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	1258
TÜRKMEN MİLLİ DANSI KÜŞTDEPDİ: DANS İLE TÜRKÜNÜN BİRLEŞİĞİNDEN OLUŞTURULAN DAİRE.....	1267

SEMPOZYUM ONUR KURULU

Prof. Dr. Veysel EROĞLU

Orman ve Su İşleri Bakanı

Mustafa TUTULMAZ

Afyonkarahisar Valisi

Burhanettin ÇOBAN

Afyonkarahisar Belediye Eski Başkanı

Prof. Dr. Mustafa SOLAK

Afyon Kocatepe Üniversitesi Eski Rektörü

DÜZENLEME VE YÜRÜTME KURULU

Prof. Dr. İrfan ÜNVER NASRATTINOĞLU

Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu Genel Başkanı

Prof. Dr. Gülsün PARLAR

Ankara Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet ALTINTAŞ

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. İsmail Hakkı NAKİLCİOĞLU

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet SARI

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Mehmet SARLIK

Gazeteci-Yazar

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ahmet ALTINTAŞ – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet YILDIZ – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Ali YAKICI – Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Aynur KOÇAK – Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Ferid HAKİMCANOV – Afyon Kocatepe Üniversitesi

TATARİSTAN

Prof. Dr. Gülsün PARLAR – Ankara Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Hakkı YAZICI – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Halil BUTTANRI – Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Prof. Dr. Hüseyin Ali YALIM – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Hüsrev SUBAŞI – Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Prof. Dr. İrfan ÜNVER NASRATTINOĞLU – Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu Genel Başkanı

Prof. Dr. Kamil Veli NERİMANOĞLU – İstanbul Aydın Üniversitesi AZERBAYCAN

Prof. MajaAćkar ZLATAREVIĆ – University of Sarajevo – BOSNA HERSEK

Prof. Dr. Mustafa ERGÜN – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa GÜLER – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Nesimi YAZICI – Konya Ticaret Odası Karatay Üniversitesi

Prof. Dr. Recep DİKİCİ – Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Sadık SARISAMAN – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Tamilla ALİYEVA – Muş Alparslan Üniversitesi AZERBAYCAN

Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet BAYTOK – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. Cihad CİHAN – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. Danuta CHMIELOWSKA – Varşova Üniversitesi POLONYA

Doç. Dr. İsmail Hakkı NAKİLCİOĞLU – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. Liubovi ÇİMPOEŞ – Hitit Üniversitesi – MOLDOVA

Doç. Dr. Mehmet SARI – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. Turan AKKOYUN – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. Uğur Cengiz ERİŞMİŞ – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Fikret YAMAN – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Mustafa KARAZEYBEK – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Ümit Emrah KURT – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Zelkif POLAT – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Dr. Ayla Clark VAROL – Landmark College – AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Marcus SİQUEIRA – Faculdade Cantareira – BREZİLYA

**SEMPOZYUM SEKRETERYASI
VE RAPORTÖRLER**

E.Emel SARLIK

Rabia ÇALIŞ

Zakire ŞAHİN

Samed BAYRAM

kultur@afyon.bel.tr

sempozyum.afyon.bel.tr

AFYON İLİ DAZKIRI İLÇESİ GELENEKSEL TÜRK ASILLI GÖÇMEN KADIN GİYİMİ

Öğr. Gör. Nesrin KACAR

Afyon ili Dazkırı ilçesi Akarca köyü Bulgaristan'dan göç eden Türk asıllı göçmenlerin yerleştiği yerleşim yerlerinden biridir. Akarca köyünde yaşayan halkın büyük çoğunluğu Türk asıllı Bulgar göçmenidir. Kültürel değerlerin içinde önemli bir yere sahip olan giyim kuşam, toplumların sosyal ve kültürel yaşantıları hakkında bize ışık tutmaktadır. Hala geleneksel giyim kuşamlarını özel günlerinde giymeye özen gösteren Türk asıllı göçmen kadınları için bu giysilerin anlamı ve değeri büyüktür. Akarca köyü göçmen kadınları geleneksel giysilerinin geçmişlerini hatırlatan belge olduklarını ifade etmektedirler.

Bu çalışmada Akarca köyüne yerleşen Türk asıllı Bulgar göçmeni kadın giysileri ele alınmıştır. Bu giysiler arasından dört adet entari, şalvar, şal ve başörtüsü incelemeye alınmıştır. Giysiler hakkındaki bilgiler araştırmayı kabul eden kadınlardan yüz yüze görüşme ve tarama yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Çalışmada yer alan giysiler; giyildikleri yer, kumaş, kesim, dikim ve süsleme özellikleri açısından ele alınarak yorumlanmıştır. Çalışma kapsamında literatür taraması yapılmış, yorumlanan giysilerin fotoğrafları çekilerek belgelenmiştir. Geleneksel giysilerin belgelenecek kayıt altına alınması, gelecek kuşaklara aktarılması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Çalışma sonunda araştırma kapsamına alınan kadınların son derece titiz düzenli bir yaşantılarının olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışma, Akarca köyü Türk asıllı Bulgar göçmen kadınlarının giyim kültürünü açığa çıkarmak açısından, kullanımı hızla yok olan ancak, düğün, sandık ve çeyizde varlığını sürdüren giysileri tespit etmek, incelemek ve özelliklerini ortaya çıkarmak amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Afyon geleneksel giysileri, entari, göçmen kadın giyimi.

AFYONKARAHİSAR AĞZINDA KADIN VE ERKEK CİNSİYETİNE YÖNELİK ARGO SÖYLEMLER

Arş. Gör. Oğuz Kısa*

ÖZET

Argo, sosyal gruplara bağlı kişiler arasında gizlilik esasına dayalı olarak ortaya çıkan, daha çok eğitim seviyesi düşük insanlar tarafından tercih edilen, konuşma diline özgü, alt kültürü yansıtan söz varlığıdır. Toplum içerisinde argo daha çok küfür olarak bilinmekte ve biyolojik cinsiyetle ilişkilendirilmektedir. Cinsiyet ile kastedilen; biyolojik cinsiyetten farklı olarak kültür tarafından kişilere yüklenen düşünce ve davranışları şekillendiren toplumsal cinsiyettir.

Standart Türkçe'den farklı olarak kültürel bir dil ögesi olan argo söylemler Afyonkarahisar'da oldukça zenginlik göstermektedir. Bu çalışmada, Afyonkarahisar'da kadın ve erkek cinsiyetine yönelik argo söylemler anlamsal açıdan betimlenerek bu söylemlerin tasnifi yapılmıştır. Yöntem olarak deskriptif (betimleyici) yöntem benimsenmiş olup, çalışmanın kuramsal kısmında toplumsal cinsiyet ve argo çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Afyonkarahisar ağızında kadın ve erkek cinsiyetine yönelik argo söylemler mevcut çalışmalardan hareketle tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca kaynak kişilerle görüşmeler yapılarak kadın ve erkek cinsiyetine yönelik argo söylemler tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: argo, toplumsal cinsiyet, Afyonkarahisar ağızı

ABSTRACT

Slang is a vocabulary that is based on the principle of confidentiality arising among people due to social groups, is mostly preferred by people with lower educational levels, is typical for spoken language and that reflects the subculture. In society, slang is more commonly known as swearword and is associated with biological gender. What is meant by gender; unlike biological gender, is the social gender that shapes the thoughts and behaviours imposed on people by the culture.

Slang discourses which are the cultural language elements different from the Standard Turkish, are very rich in Afyonkarahisar. In this study, slang discourses regarding male and female gender in Afyonkarahisar were classified by describing them semantically. As a method, a descriptive (constative) method has been adopted, in the theoretical part of the study, information has been given on social gender and slang studies. In the Afyonkarahisar dialect, slang discourses regarding male and female gender have been tried to be determined from the current studies. In addition, slang discourses regarding male and female gender were determined by making interviews with the source people.

Key words: slang, social gender, Afyonkarahisar dialect

* Afyon Kocatepe Üniversitesi

Giriş

Diyaletoloji çalışmalarında bölgesel ayrılıklar dışında toplumsal ve mesleki grupların dillerinde de farklılıklar görülmektedir. Günlük yaşamda mizah unsuru olarak da değerlendirilen, aynı meslek veya topluluk içerisinde yaşayan insanların tercih ettiği, konuşma diline özgü, eğitim seviyesi düşük ve genellikle alt kültürü yansıtan bir söz varlığı olarak kabul edilen argo (*a'rgo*) (*Fr. argot* İng. slang Alm. Gaunersprache) genel ağ ortamındaki güncel TS'de şöyle tanımlanmaktadır:

1. Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim. 2. Kullanılan ortak dilden ayrı olarak aynı meslek veya topluluktaki insanların kullandığı özel dil veya söz dağarcığı, jargon. 3. *meç*. Serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim.

Devellioğlu, Türk Argosu adlı çalışmasında *argot* kelimesinin kökeni ve etimolojisi hakkında detaylı bir açıklama yaparak argoyu şu şekilde açıklamıştır: Toplumda belli bir gruba veya sosyal bir sınıfa mahsus olan ve genel dilin koynunda asalak bir kelime hazinesi bulunan konuşma sistemlerine argo denir (1990:14).

Argoyu toplumun bir malı olarak değerlendiren Devellioğlu, argonun özel diller kategorisi içerisinde değerlendirileceğini ve genel dilin kelimelerine bazı özellikler katmakla meydana geldiğini, bu özelliklerin dilin yenileşmesine ve zenginleşmesine katkıda bulunduğunu belirtmiştir (1990:22). Argoyu özel dil kategorisi içerisinde değerlendiren Devellioğlu her özel dilin de argo olarak kabul edilemeyeceğini de vurgulamıştır.

Aktunç, *Türkçe'nin Büyük Argo Sözlüğü*'nde argoyu şu şekilde açıklamıştır: *argo* dilin gizli örgütü, alay, yaratıcılık, boyun eğme, dillerin kardeşliği, denizin en uzak kıyısı vb. anlamlara gelmektedir (1998:19-20). Aktunç argoyu *alan argosu* ve *genel argo* olarak kavramlara ayırmış ve Türk argosunun gelişim alanlarını bölümlere ayırarak açıklamıştır.

Türk argosunda ilk örnekler 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud'un "Divan-ı Lügat-it Türk" adlı eserinde görülmektedir. Örneğin; *bitrik*: kadınların avret yerinde bulunan dilcik, dilak (Arguca "fıstık" demektir.) *yaldruk*: parlak demektir (Arguca: yalabuk kariya "yaldruk işler" yani "süslü kadın" denir.) (Dankoff-Kelly, 1982:210; Aktunç, 1998) 20. yüzyıla gelindiğinde argo dilbilimciler tarafından ilgi çekici bir alan haline gelmeye başlamıştır.

Argo mu? Küfür mü?

Toplum arasında bir dönem "*lisân-ı erâzil*" rezillerin dili olarak anlam kazanan argo küfür ile aynı anlamda yorumlanmaktadır. Öyle ki çalışmamın verilerini toplamak için yaptığım derleme çalışmaları sırasında argonun ne olduğunu açıkladığımda küfürleri mi topluyorsun sen hoca diyenlerle karşılaştım. Özellikle çarşı esnafındaki terzilerde argonun yanlış bilindiği ya da bilinmediğini gördüm ve terzilerden veri toplamada oldukça sıkıntı yaşadım. Sonuç olarak bu çalışmadaki veriler bütün malzemeyi yansıtmayacaktır.

Küfür ve argo arasındaki farkı şu şekilde açıklayabiliriz. Küfür, olay anında herhangi bir hareket göstermeden duygusal, algısal ve psikolojik yoğunluğa maruz kalınma sonucunda ortaya çıkan ve nörolojik bir alt yapıya dayanan, ahlak dışı değerlendirilebilecek kelimelerin seçildiği kaba sözdür. Steven Pinker, küfretmenin nörobiliminden söz ederken şunları söyler: Tabu sözcükler, beynin sağ yarıküresinde olumsuz duygular uyandıran bölgeleri etkinleştirir (2007). Tabu sözcükler, dile getirildiğinde çağrıştırdığı tüm olumsuz duygularla birlikte otomatik olarak algılanır. Argo ise, her şeyden önce psikolojinin bir ürünü değildir. Toplumda yaşayan kişilerin oluşturduğu ortak bir kültür ürünüdür. Sonuç olarak argo ile küfürü aynı kefeye koyamayacağımız gibi tamamen ayırtırmakta doğru değildir. Çünkü argo sözlerle karşı tarafa dolaylı küfür, hakaret ya da iğneleyici bir mesaj vardır.

Anadolu Ağzlarında Argo

Caferoğlu'nun araştırmalarına kadar genel Türkçede kullanılan argo malzemeleri derlenmiş ve bu malzemeler bazı araştırmacılar tarafından çalışma konusu olarak ele alınmıştır (Aktunç, 1990; Devellioğlu, 1937, 1941; Bayrı, 1934). Anadolu ağzlarında argo kullanımları Caferoğlu'nun çalışmaları ile kayıt altına alınmıştır. Örneğin; Burdur'da konuşulan Kalaycı dili, Geygel yörüklerinin gizli dili, Eskişehir, Düzce Abdalları ve Elekçilerinin gizli dili, Tahtacıların ve Çepnilerin gizli dilleri (Detaylı açıklamalar için bkz. Demir, 2002; Çifçi, 2006)

Ağzılarda argo kullanımı belli bir halk tabakasının çevredeki genel dilin kimi özelliklerini, dışarıdan birisinin anlamayacağı kadar değiştirmesi sonucu ortaya çıkar (Demir, 2002). Örneğin; derleme yapan bir kişi

kaynak kişinin konuşmalarını kayıt altına alırken bu kullanımlara rastlayabilir. Ancak derlemeci bunun farkına o an varamayabilir ya da sonradan anlayabilir.

Afyonkarahisar ağzında tespit edilen argo söylemler, dilbilgisel özellikler bakımından bir ayırım yapılmadan, ağız özelliklerine bağlı kalınarak anlamsal açıdan tasnif edilmeye çalışılmıştır.

Kadın Cinsiyetine Yönelik Argo Söylemler

Argo	Pozitif (Olumlu) Anlam	Negatif (Olumsuz) Anlam
avrat		kadın
şırpıntı		uygunsuz kadın
zilli		oynak, adı kötüye çıkmış
yüklü	gebe	
gancık	dişi (insan veya hayvan için)	
eksik etek		yetersiz, akli yetmeyen
eli hamurlu	kadın	
garı		kadın
yosma	güzel, zarif, albenili	oynak
tay geldi	başka biri ile evlenen kadının eski eşinden çocuğuyla yeni kocasına gelmesi	
gırık dölü		babası belli olmayan
yarıklı		aşağılama sözcüğü
şillik		ahlaksız kadın
kısır avrat		çocuğu olmayan kadın
gappa		ahlaksız kadın, döne
gellaba	taze gelin, yeni gelin	
goca garı	yaşlı nine, büyükanne	
yiriği	kız çocuğu	
kokar		Kadınların birbirini aşağılamak için söyledikleri söz (tembel)
sele kafa		kadın kadına hakaret
havalı gancık		burnu havalarda olan kadın, kibirli
vicdansız		yüz vermeyen kadın
matif		koca karı, bunak
goca goyun		Kadınların birbirini aşağılamak için söyledikleri söz (mal, geri zekalı)
acar	güzel	
cırıklı		evde kalmış kız
hörü gibi		saçı kabark bakımsız kadına söylenen aşağılayıcı söz
nataşa gılıklı		gösterişli kadın, fahişe

Erkek Cinsiyetine Yönelik Argo Söylemler

Argo	Pozitif (Olumlu) Anlam	Negatif (Olumsuz) Anlam
yondurmadık ayı		kaba davranışları olan erkek
dığan gibi	yakışıklı, yeni tıraş olmuş erkek	
cabı		ibne

er	damat (Emirdağ ağzı)	
eneze		uyuz, beceriksiz
ganere		yaramaz, çok gezen, zayıf
ermanı (ermenî)		hakaret içerikli sözcük
muzur		baş belası
gırık		kadının yasaya ve töreye aykırı olarak ilgi kurduğu erkek, sevgili. (Derleme Sözlüğü)
herif	adam, kadının eşi (Emirdağ ağzı)	güven vermeyen, aşağı görülen, bayağı kimse
adam	koca	
zeykinli		huysuz
kırık dölü		evlilik dışı ilişkiden doğan çocuk
sündük herif		uyuz, sünepe, arsız, mıymıntı
cumartesi pazar çocuğu		babası belli olmayan
gevur dölü		kafir, cenabet
serhoş		içkiye düşkün erkek
yavşak		yılışık kimse, geveze
enik		hakaret içeren söz
nalet		lanet, kötü söz
pezevenk		gizli ve yasal olmayan cinsel ilişki öncesinde aracılık eden kimse
ibne çocuğu		eşcinsel erkek
hergele		birisini aşağılamak için söylenen kötü söz
gabık		aksi, uyumsuz
hırt		sersem, budala, ahmak
zırzop		çok gezen, işe gitmeyen, kaba davranışlı
gıl guyrük		patavatsız, gıcık
ala gırık	sevimli, tatlı yaramaz	

Hem biyolojik hem de kültürel nedenler dilin kadın ve erkek cinsiyetine göre farklılaşmasında etkilidir. Her toplumda kadınlarla erkeklerin söz varlıklarında farklılıklar görülür, çünkü her iki cinsiyetin seçici algılamaları ve dünyayı yorumlayış biçimlerinde farklar vardır (Korkmaz, 2005:31; Çolak, 2008:97).

Cinsiyet şeklinde kavramlaştırılan olgu, bireye yönelik toplumsal anlamaları, değerleri, rolleri biçimlendiren sosyal bir kategoridir. Toplumların genelinde ise genellikle cinsellik algısı ön plana çıkmaktadır. Özellikle de kadının cinselliğine daha fazla vurgu yapılmaktadır. Örneğin; Bir erkek için “O profesyoneldir.” dendiğinde, o kişinin uzman, işinde profesyonel olduğu anlamı çıkar, fakat aynı cümle bir kadın için söylendiğinde o kadının “hayat kadını” olduğu anlaşılır (Çolak, 2008:101). Toplumsal şartlanma, ahlaki değerler, toplumsal eğilim ve gelenekler, dildeki cinsiyetçiliği büyük ölçüde etkilemektedir (Çolak, 2008:100).

Toplum ve dil ilişkisi bakımından özel dil kategorisinde değerlendirebileceğimiz argo söylemler, kadın ve erkek cinsiyetine yönelik olarak Afyonkarahisar’da sıklıkla kullanılmaktadır.

Yukarıda yapmış olduğum sınıflandırma, kaynak kişilerden alınan veriler doğrultusunda hazırlanmış olup sadece kadın ya da sadece erkek cinsiyetine yönelik argo kullanımları ifade etmektedir.

Sonuç olarak şu çıkarımlarda bulunabiliriz:

Yabancı bir ulusun bireylerini karşılamak için kullanılan sözler Afyonkarahisar ağzında benzetme yoluyla kullanılmaktadır. Örneğin; nataşa gıllıklı “gösterişli kadın, fahişe” Diğer çalışmalardan örnek verecek olursak;

Helga “Alman kızı ya da kadını belirtmek için kullanılır” (Aktunç, 2008:143), Nataşa “Rus kızı, Rus kadını, Rus fahişesi” (Aktunç, 2008:225)

Cinsiyet içerikli kişi adlarının o kişinin nitelikleri ile adının anlamı arasında benzerlik veya karşıtlık kurma yoluyla argo sözcükler Afyonkarahisar ağzında mevcuttur. Örneğin; hörü gibi (saçı kabarık bakımsız kadına söylenen söz); kezban, “yeni, toy travesti (erkek)” (Aktunç, 2008:235)

Cinsiyet ifade eden argo ifadeler istenmeyen davranışlarda, karşıdaki kişiyi fiziksel ve ruhsal özellikler bakımından yorumlamada kullanılır. Örneğin; zeykinli “huysuz”, dığan gibi “yakışıklı, yeni tıraş olmuş erkek”

Argo sözcüklerin türetiminde edatlar oldukça sık kullanılmıştır. Örneğin; dığan gibi, donyağı gibi, şimidan gibi giyinmek, tirife gibi giyinmek

Her İki Cinsiyete Yönelik Davranış-Tavır-Karakter-Alışkanlık- Fiziksel Görünüm-Zihinsel ve Bi-lişsel Nitelikler Yansıtan Argo Söylemler

Argo	Pozitif (Olumlu) Anlam	Negatif (Olumsuz) Anlam
ırşat		çirkin, suratsız
verev		aksi, huysuz, düşünmeden konuşan
yavrenkeş		terbiyesiz
homuz ümmü		suratsız, çirkin
lili çörü	çok esmer	hastalıklı
baybitli		kötü giyinen
muhanet	yabancı	tembel, cimri
donyağı gibi		selam vermeyen, sevilmeyen kişi
gancık		hile yapan, sözünde durmayan
pappalı		kaba erkek, oynak kadın
gozun çocuğu		herhangi bir kimseye söylenen kötü söz.
çoştal		bakımsız erkek, kırtarak yürüyen kadın
sünepe		kılıksız, uyusuk, beceriksiz
geziyonti		çok gezen kişi
gezengi		çok gezen kişi
çirkef		iğrenç, bulaşkan
adi		aşağılık kişi
şerefsiz		onursuz
şellevileşmek		şımarık
şaddak köpek		şımarık, nazlı
şırşaplanmak		şımarık
gamından bazarlıklı		fesat, sinisi
yozeki		boş konuşan insan
galak		aklı çalışmayan, yaşlı
keterini çıkarmak		tehdit etmek
andaval		saf insan, aptal, beceriksiz
tepiddek		beceriksiz
şuursuz		umursamaz
cimbıldamak		yaramazlık yapan çocuk
kör şanga		önüne bakmayan
şimekon		şımarık
şaddak delisi		çok şımarık kişi
sımsır		uyuz, cimri

sıracalı		hastalıklı, deli, bakımsız
şapkalının sıpası		yaramazlık yapan çocuk
gulüz		hastalıklı, yobaz
dıbışık		uyuz
yoz yoz durmak		saf saf bakınmak
yavıncımak		yalakalık yapmak
yalak		sırnaşık, geveze, iki yüzlü
ganı gazyağlı		kanı bozuk
günücü		kıskanç, haset
müzmel		sünepe, uyuz
müzepezep		sorumsuz
ganı bozuk		olumsuz davranışları olan kişi, soysuz
südü bozuk		olumsuz davranışları olan kişi, soysuz
damarı bozuk		olumsuz davranışları olan kişi, huysuz, sinirli, cibilliyetsiz
sürütmelenmek		yalakalık yapmak
şaddaklanmak		şımarmak, sonradan görmek, yalakalık yapmak, nazlanmak
yalaklanmak		yalakalık yapan kişi, aç gözlü
mikrop		kötü davranışları olan kişiye söylenen söz
epesek kafa		salak, kafası çalışmayan, aptal
gapcık ağızlı		koca ağızlı, kötü konuşan kişi
sınır		beceriksiz, eli yavaş, inatçı
çöreşçi		iş bilmez, beceriksiz
haşgeş kafalı	zeki, kafası çalışan	
seme		saf, uyuz, şaşkın
nusubet		yaramazlık yapan çocuk
sulungur		şaşkın, aptal
pantı		üşengeç
zeyni git		aklı az çalışan, aptal
sınaşık		uyuz, yavaş hareket eden
uluk		üşengeç, işi ağırdan yapan, miskin, tembel
şellek		şımarmak
ikiçinlik		ikili davranmak
gıyneşik		yerinde duramayan, sözünü tutmayan, ikili davranan
sası		saf, aptal, sözünü bilmeyen
cugutmak		boş boş bakmak
nekbeti		sinsi
becal		beceriksiz
damarsız		utanmaz, hayırsız
lavırdak		boş konuşan kişi
sünepe		uyuz, uyuşuk
süneyir		uyuşuk
şirnemek		şımarmak
şapbaz	çok çalışkan	
sepet kafalı		aklı havada olan, akılsız

lavırdamak		çok konuşmak
gabazeyin		geri zekalı
uğumsuz		açgözlü, yüzüstü
ağzı anık		saf saf bakınan
simpasir		pinti, cimri
belegada çömleği		sakar kişiler için söylenen söz
söbü		saf
yıfıtmak		delirmek
kefnemek		öfkeden deliye dönmek
takazelenmek		karşılık vermek, diklenmek
domuşmak		surat asmak
sıtrasız		yüzüstü, arsız
suratında teneke çakılı		utanmaz, yüzüstü
mezmel		kötü durumda olmak

Yapılan bu çalışmada kadın ve erkek cinsiyete yönelik davranış, tavır, karakter, alışkanlık, fiziksel görünüm, zihinsel ve bilişsel özellikleri yansıtan 91 sözcük tespit edilmiştir. Buna göre yukarıdaki tablodan şu sonuçlar çıkarılabilir:

Bir ülke, şehir veya köy ile özdeşleşen unsurların benzetme yoluyla argo olarak toplum içerisinde kullanılmasına örnek olarak; *haşgeş kafalı* “kafası çalışan kişi” örneğini verebiliriz.

Afyonkarahisar’da her iki cinsiyet için kullanılan argo sözcükler genellikle olumsuz anlamda kullanılmaktadır. Olumlu anlamda kullanılan argolar oldukça sınırlıdır. Örneğin; *sıtrasız* “yüzüstü, arsız”, *gabazeyin* “geri zekâli”, *zeyni git* “aklı az çalışan, aptal” *haşgeş kafalı* “kafası çalışan kişi”

Afyonkarahisar ağzında özellikle “şımarmak” anlamına gelen çok fazla argo türetimi mevcuttur. Örneğin; şirnemek, şimekon, şaddak köpek, şırşaplanmak, şellevileşmek, şaddak delisi, şaddaklanmak

Tablo: 1

SONUÇ

Her topluluk zaman içerisinde kendi argosunu oluşturma ihtiyacı hissetmektedir. İnsanlar bu ihtiyacı karşılamak için genel Türkçe’nin dil özelliklerinden farklı olarak yeni sözcükler türetme yoluna giderek iletme istediği mesajı argo yoluyla sağlamaktadır.

Bu çalışmada öncelikli olarak argo ile ilgili yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Afyonkarahisar ağzında tespit edilen 147 söz/sözcükler betimlenerek tasnif edilmeye çalışılmıştır. Buna göre tespit edilen sözcüklerin hepsi cinsiyet ifade eden sözcüklerdir. Bu sözcüklerden 18 tanesi olumlu anlamda kullanılmakta olup 129 tanesi olumsuz anlamda kullanılmaktadır.

Sonuç olarak; diyalektoloji çalışmaları içerisinde zengin bir alan olan argo sözcükler aynı zamanda bir kültür unsurudur. Kültürümüzün ve dilimizin zenginliğini ortaya çıkarmak amacıyla argo ile ilgili bilimsel çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu anlamda çalışmamın alana katkı ve yeni çalışmalara kaynaklık etmesi umulmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aktunç, H. (2015). *Büyük Argo Sözlüğü*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Bingölçe, F. (2002). *Kadın Argosu Sözlüğü*, Metis Yayınları, Metis Kadın Araştırmaları 13, İstanbul
- Çifçi, M. (2006). “Argonun Niteliği ve Argoya Bakış Açımız”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* (2): 297-301.
- Çolak, G. (2008). *Çağrışımın İzinde Zihniyetler*, Altıkitap.
- Dankoff, R., Kelly, J. (1982). *Türk Şiveleri Lügatı (Divānū Lügāt-it Türk)*. (Yay. Tekin. Ş., Tekin. G. A.). Printed at the Harvard University Printing Office.
- Demir, N. (2002). Türkiye’de özel diller. *Yeni Türkiye, Türkoloji ve Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi Özel Sayısı I*, sayı:43, s:422-428.
- Devellioğlu, F. (1990). *Türk Argosu*. Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Kalsın, Ş., Pehlivan A. (2007). Kıbrıs Ağzında Argo. *Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu*, 25-27 Nisan 2007, Erzurum, Türkiye.
- Korkmaz, B. (2005). *Dil ve Beyin/Çocuklarda Dil ve Konuşma Bozuklukları*, İstanbul, Yüce Yayım.
- Naskali, E.G., Sağol, G. (Ed.) (2002). *Türk Kültüründe Argo*. Haarlem, Hollanda: Sota Yayınları.
- Püsküllüođlu, A. (2004). *Türkçenin Argo Sözlüğü*, Ankara, Arkadaş Yayınları.
- Pinker, S. (2007). *The stuff of thought: language as a window into human nature*. New York: Penguin Group.
- Razuvajeva, O. (2009). Slang in the Turkish Language as a Social, Linguistic, and Semiotic Phenomenon. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 8 (1), 299-316.
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

AFYONKARAHİSAR’DA NUR DERGİSİ VE HALK KÜLTÜRÜ TARİHİMİZDEKİ YERİ**Emekli Eğitimci Sabri KOZ**

29 Ekim 1923’ten sonra, II. Meşrutiyetle birlikte başlamış olan halkı ve halk kültürünü, derleme ve yayımlama, öğrenme ve öğretim çalışmalarında öğretmenlerimizin yeri çok büyüktür. Yeni Türkiye’nin birçok il ve ilçesinde yayımlanan dergi ve gazeteler tarandığında bu gerçek gün gibi ortaya çıkıyor ve şaşırtıcı fakat bilinmeyen sayfalar açılmasına sebep oluyor.

İlk sayısı 1 Mayıs 1340 [1 Mayıs 1924] tarihini taşıyan Afyonkara-hisar’da Nür da bu yayım organlarından biridir. Bildirimizde, İstanbul Beyazıt Kütüphanesi’nde korunan Hakkı Tarık Us Kütüphanesi koleksiyonundaki nüshalarla Ankara Milli Kütüphane’deki eski harfli nüshalar incelenmiş ve bu sayılarda yer alan halk kültürü ve halk edebiyatı derlemeleri hakkında bilgi verilmiştir.

Bu yazılardan özellikle halk şairleriyle ilgili olanlar hem yayımlanan metinler hem de bu şairlerin bibliyografyalarına yapılacak katkılar bakımından çok ilginç ve yararlıdır. Bunlar arasında Çukurova ve yakın çevresinde yaşamış göçebe Türkmen aşiretlerinde yetişmiş âşıklardan Karacaođlan ile Sivas’ın Kangal ilçesine bağlı Deliktaş köyünden baba oğul âşıklar Ruhsatı ile oğlu Minhacî dikkati çeker. Ayrıca Âşık Ömer, Gevherî, Miratî, Deli Bekir ve Erzurumlu Emrah’a ait şiirlerle “yaşayan” sıfatıyla tanıtılan Felâhî ve Vehbî mahlaslı şiirler de sözü edilmeye değer. Bu şiirler ayrıca değerlendirilecek ve bu şairlerle ilgili eserlerde yer alıp almadıkları üzerinde teker teker durulacaktır.

Afyonkarahisar’da Nür sayfalarında ayrıca türküler, destanlar, mahalli kelimeler ve atasözleri de yer almaktadır ki bunlar da her biri ayrı ayrı değerlendirilmek üzere özel bibliyografyalara katkı niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar Basını, Halk Kültürü, Aşıklar, Anonim Halk Edebiyatı